

**SINTAGMA
POVARA BUNĂȚĂȚII
NOASTRE
CA TITLU DE ROMAN
ȘI EMBLEMĂ A ÎNTREGII
CREAȚII DRUȚIENE**

Acad. Haralambie CORBU

**THE POVARA BUNĂȚĂȚII NOASTRE
EXPRESSION AS TITLE OF THE ROMAN
AND AS THE EMBLEM OF THE ENTIRE
DRUTZIAN CREATION**

Concretely in faces and images, the writer Ion Druță uses/creates physical and spiritual symbols which are having an immense and embracing generalizing force. The povara bunățătăii noastre expression, which serves as a title of roman for one of the fundamental epic creations of the prose-poet, represents in equal measure the fate of the concrete heroes from this artistic epopee, but also the destiny of the entire nation during its multicenturies history. The popular mentality and psychology, oriented from the beginning to all's prosperity and good, are reflected, dramatically on those who are assuming benevolent the role of the promoters of these general-humane fundamental values.

Prin harul său deosebit și prin truda de o viață scriitorul-academician **Ion Druță** a făcut din multîncercata și frământata Câmpia Sorociei o adevărată bijuterie literară, un centru remarcabil de cunoaștere și înnobilare pentru împătimitii de adevăr și de frumos din spațiul autohton, dar și de pe multe meridiane ale lumii. Autorul romanului **Povara bunățătăii noastre** e printre puținii, dacă nu unicul scriitor moldovean contemporan care a izbutit să topească într-o formulă artistică asimilatorie și cuprinzătoare tradițiile etno-naționale cu cele universale și general-umane, deschizând în felul acesta circulația liberă și schimbul de valori nestingherit dintre culturi, popoare și civilizații.

Pentru identificarea aspectelor și reperelor definitorii ale edificiului literar-artistic druțian se cer depuse încă multe eforturi individuale și colective, axate pe un proiect unic în esența sa, dar care ar reflecta în ansamblu toată diversitatea, polivalența și complexitatea fenomenului artistic Ion Druță (Vezi *Anexa*). În acest context un loc aparte îi revine, în opinia noastră, romanului **Povara bunățătăii noastre**. Scrierea acumulează în sine întreaga evoluție

artistică și nealteratul zbuluc creator, căruia a fost supus autorul pe parcursul ultimelor șase decenii de slujire *cuvântului prin cuvânt*.

Asupra acestui roman autorul a revenit, cu intermitențe, pe parcursul a patru decenii și jumătate, din 1961 până în 2005. „Din tot ce mi-a fost dat să scriu, – mărturisește scriitorul în prefața ediției din 2006, – acest roman a fost cartea cea mai persecutată, cea mai prigonită, cea mai nedreptățită. De la apariția primelor capitole, cum au luat-o din urmă, cei mari și tari, n-au mai lăsat-o să răsufle ani și ani de zile”. Din această cauză, relatează autorul în continuare, romanul își schimba mereu albia, simbolurile, structura, iar celui care ostenea asupra paginilor manuscrisului i se aduceau, alături de unele elogii, din când în când, – grave învinuiri de dușman de clasă și trădător de neam. Și scriitorul revenea de fiecare dată cu ce putea și cât putea, simțindu-se mereu „vinovat față de Onache Cărbuș, față de Ciutura, față de Câmpia Sorociei”.

Apare, firește, întrebarea: de ce toate acestea s-au întâmplat, și s-au întâmplat anume cu acest roman?! La drept vorbind **Povara bunățătăii noastre** (prima versiune cu titlul „Balade din câmpie” vede lumina tiparului în anul 1963) nu e singura creație artistică din palmaresul literar druțian care a fost supusă unui asemenea tratament. Aproape că nu există povestire, roman, piesă, spectacol, scenariu de film sau film ca atare care să nu fi trecut printre furcile caudine ale timpului irascibil și să nu fi suportat din plin povara opresiunilor ideologice-administrative ale regimului totalitar în exercițiu. Ceea ce s-a întâmplat însă cu **Povara bunățătăii noastre** a depășit orice scenariu imaginabil în acest domeniu, romanul demonstrând și ilustrând în ansamblu forța de rezistență a talentului druțian și incapacitatea lui de *a se adapta*

Glebus Sainciuc. Ion Druță. Seria MĂȘTI

la condițiile și îngrădirile impuse și admise din afara procesului de creație, condiții și îngrădiri care conduceau, în cele din urmă, la anihilarea actului creativ ca expresie a libertății spiritului și a valorilor perene general-umane.

Decisive, desigur, s-au dovedit a fi cadrul istoric și tematica abordate în roman. *Istoria imediată și istoria în desfășurare* a acestui meleag, aflat la răscrucea vremurilor și la intersecția marilor interese geopolitice, constituie axa evenimentială a scrierii. Romanul cuprinde, în timp, ciclul încheiat al unei vieți de om – a vieții țaranului din Câmpia Sorociei pe nume *Onache Cărăbuș*: tinerețea și căsătoria; participant (1914-1918) la întâiul război mondial în calitate de ostaș în armata țarului; cetățean, după 1918, al regatului român, provincia Basarabia, mobilizat și demobilizat din armata română în calitate de rezervist; cetățean al RSS Moldovenești, după 1940 și 1944, până la plecarea în lumea celor drepți, aproximativ la vârsta de 70 de ani și ceva. În frontierele acestei istorii sfâșiate a neamului, *Onache Cărăbuș* încearcă să-și afirme și să-și mențină demnitatea și integritatea nu numai ca individ aparte, dar și, mai ales, de responsabil și reprezentant cu înputerniciri depline al pământului natal și al generațiilor care s-au perindat de-a lungul secolelor. Ce a izbutit și cât de mult a reușit să-și lase amprenta asupra evenimentelor și a lumii prin care a trecut acest tip uman neordinar, rămâne s-o demonstreze specialiștii în materie, criticii și istoricii literari de azi și de mâine, dar mai ales *măria sa timpul*. Se poate afirma însă cu certitudine că și autorul, și protagonistul romanului au făcut totul ce le-a fost în putere pentru ca această dramatică trecere prin istorie a lui *Onache Cărăbuș* să fie una din cele mai importante realizări artistice naționale la etapa contemporană, ***Povara bunătății noastre*** anunțându-se și impunându-se concomitent drept o apariție literară notorie cu ferestrele și poarta deschise spre universalitate și solidaritate umană.

Toate aceste trei componente definitorii ale romanului sunt tutelate de noțiunea de *patrie* care, în viziunea autorului, ar fi trebuit să servească drept element coagulator principal al întregii construcții epice. Câmpia Sorociei ca spațiu comunitar intermediar cu circa treizeci de sate pe care le reprezintă, e puntea de legătură dintre ceea ce numim *baștină*, în cazul de față satul Ciutura, și *patrie* – ce semnifică destinul întregului teritoriu dintre Nistru și Prut pe parcursul secolelor. În acest context se amplasează *răzeșul* *Onache Cărăbuș* cu *familia sa*, care preia și care urmează să transmită urmașilor ștabela continuității neamului. Însă acestui proces firesc de consolidare îi amestecă să se producă doi factori principali: primul, de natură externă, despre care am pomenit deja; cel de-al doilea e de sorginte internă, pricinuit fiind de neînțelegerile dintre cei de un neam

și care sunt măcinați de interese și ambiții mărunte și efemere: invidie, ură tribală, infatuare, sete de îmbogățire cu orice preț etc. Marea dramă personală a lui *Onache Cărăbuș*, ca și aceea a întregului neam, de aici se trage: din neconștientizarea până la capăt, dar intuită în toate aspectele ei definitorii, a ideii de unitate și solidaritate etno-națională.

Lucrul acesta se face simțit deja în titlul romanului. Oximoronul *povara bunătății noastre*, ca orice figură de stil de acest gen, exprimă, prin asociere a doi termeni antipolari ca sens, un adevăr extrem de trist și durut: *marea calitate umană* de a fi bun, de a face bine, de a sări în sprijinul celor ce au nevoie de ajutorul tău, de a sacrifica pe altarul colectivității propriile interese, dacă acest lucru îl confirmă adevărul verificat de tradiție sau de practica vie a semenilor săi etc., – această mare calitate umană, zicem, e substituită prin antipodul său etico-național, bunătatea devenind o povară, un impediment incalificabil în calea atingerii unor scopuri egoiste, personale, de conjunctură.

Privit prin această lentilă, or ea este singura pe care o propune autorul, *Onache Cărăbuș*, înzestrat de la natură cu atâtea însușiri umane și spirituale superioare, și întruchipând în sine exemplul omului sacrificat în numele ideii de dreptate și înțelegere între semeni, parcurge un drum de viață destul de sinuos și neacoperit de actul recunoștinței binemeritate. N-a avut parte de familie în adevăratul sens al cuvântului: soția Tincuța, cu care a făcut casă bună, l-a părăsit devreme plecând în împărăția Domnului la vârsta de nici cincizeci de ani; cei doi feciori ai săi cu apucături nu prea acătării au căzut pe front, înrolați fiind în rândurile armatei sovietice; fiica, căsătorită cu un descendent al neamului Bursucilor, veșnici antipozi și concurenți ai sensibilului și încărcatului de moralitate creștină neam al *Cărăbușilor*; stingerea din viață a lui *Onache Cărăbuș* în tristă singurătate, părăsit și uitat de ai săi, dar și de toți cei din jur, cu care a contactat și căroră le-a făcut și le-a dorit numai bine, – toate acestea vorbesc în favoarea unui destin omenesc dărăpănat și neîmplinit. Nici pe plan social-obștesc *Onache Cărăbuș* nu are de pus prea multe la activul său: carieră n-a făcut, avere n-a acumulat, fapte de eroism n-a săvârșit. Cu toate acestea *Onache Cărăbuș* apare, în cele din urmă, nu ca individ înfrânt de soartă și de adversari, ci ca un adevărat învingător, păstor cuminte și înțelept de suflete umane, cuvintele și faptele căruia rămân să tulbure și să înalțe conștiința păstoriiților. Ca și în întreaga sa operă literară, în romanul ***Povara bunătății noastre*** Ion Druță captivează cititorul nu atât prin duritatea conflictului și prin neobișnuitul comportamentului personajelor implicate în acțiune, cât mai ales prin larghețea subtextului filozofic, prin profunzimea investigațiilor psihologice, prin poeticitatea, plasticitatea și armonia frazei artistice,

prin simplitatea cuvântului plin de sens și sugestii nebănuite. Căci, zice autorul, undeva pe la începutul romanului: „Cuvântul, oricât de plat, oricât de banal ar fi, este, în fond, o minune, purtând în sine pecetea unui suflet care contribuie și el cum poate la acel schimb de energii și informații, ce se numește matca unui neam”.

Uneori se creează impresia că în roman nu protagonistul de factură țărănească trece prin istorie, ci istoria trece prin subteranele sufletului și conștiinței personajului. Onache Cărăbuș reprezintă, de fapt, *modelul* unei alte lumi, bazate pe principiul înțelegerii și toleranței creștine între oameni, indiferent de apartenența de clasă, confesională sau etno-națională. Nu poți să iubești pe altul, urându-ți aproapele; dar nici nu poți iubi pe aproapele tău, urându-i pe toți cei care nu sunt ca tine. Cărăbuș e mai mult decât un simplu țaran: e un apostol în stare de consolidare, un păstor nedeclarat al celor ce cred în valorile general-umane. Și *casa* construită de ciuturenii Onache și Tincuța pe *dealul mare* cu mâinile proprii nu este o casă oarecare, ca multe altele: ea se memorizează ca un *lăcaș* al bunătății, omeniei, ospitalității și dăruirii. Căci să vedeți: încă departe de a fi finisată după toate regulile, casa, încă fără gard în jur, era predestinată deja tuturor celor care vor dori să-i facă cinstea de a-i trece pragul. Căci gardurile, meditează protagonistul împreună cu autorul, „se fac mai mult pentru vite – ale tale să nu iasă, cele străine să nu deie busna. Porțile se fac pentru a putea intra și ieși cu trăsura, iar *porțile se fac pentru musafiri*” (subl. n.). Zis și făcut: „... a dres o porțiță de mai mare dragul. Stâlpii de stejar, îngropați până la brâu, aduceau prin ceva a cetate medievală, ridicată pentru a nu-și coborî nicicând steagurile. Porțița de nuiete avea ceva gingaș, feciorelnic, fiind ușurică, dar trainică, cu marginile puțin rumenite la para focului, căci altfel nuiaua nu se îndoaie ca să fie împletită”.

Și o bună bucată de timp *legendara porțiță* și-a îndeplinit nobila misiune, până când nu au început să domine forțele răului, și când materia brută și lutul lipsit de viață nu au început să domine asupra moralei și sufletului omenesc. Din acest moment, *porțița* ca simbol al frumuseții și bunătății începe să degradeze rapid, intrând, în regim de urgență, în zona gri a indiferenței, uitării și tristeții, dimpreună, desigur, cu făuritorul ei, *legendarul Onache Cărăbuș*. Iar discuțiile de lângă porțiță se consumau doar în jurul subiectelor: ”pământ, datorii, nedreptate și iar pământ”.

Casa și porțița, deschise cu fața spre lume, sunt amplasate într-un context pe măsură-le: în *legendara* localitate numită Ciutura, cu frumoasele ei tradiții populare la temelie.

Satul de la *încheietura celor două dealuri* are și el istoria sa cu rădăcinile adânci în memorie și

în conștiința neamului. Căci totul a pornit de la un izvor și o fântână, meșterită de un făuritor de lucruri frumoase. Fântâna avea o apă bună, rece, care era servită sufletelor însetate cu ajutorul unei cumpene și al unei *ciuturi* adunată din lemn de stejar. „Treceau anii, iar ciuturii celea, ca și piramidelor egiptene, nici să-i pese de timpul ce trece. Stejarul, nimerit la umezeală, se face tare ca fierul”. Drumurile și cărările spre fântâna cu apă întremătoare s-au înmulțit și valea care găzduise această minune, în curând, a început să se numească Valea Ciuturii. ”Mai apoi, de cum au prins a se așeza oamenii în vale, făcându-și case, și case au fost destule pentru un sătisor, i s-a zis satului Ciutura”. Pe de altă parte: „Ciutura se considera un sat vechi, întemeiat pe vremurile lui Alexandru cel Bun, cu merite deosebite în istoria întregii câmpii, dar, vai, meritele acelea, în afară de ciuturenii, nimeni nu vroia să le recunoască [...]. Treceau însă anii, treceau vremurile, și Ciutura, în loc de a ieși la suprafață, se ducea tot mai mult la fund.”

La rândul ei Ciutura cu ciuturenii săi se află integrată într-o comunitate, într-un context, într-un spațiu istoric și geografic mai cuprinzător, recunoscut, drept Câmpie a Sorociei. Pământ mănos și roditor, „tocmit să poarte sute de ani, din sămânță în sămânță, gustul pâinii de secară. Grai mustos, ce se pricepe deopotrivă de bine a râde și a plânge, a mulțumi și a blestema. Un dor nătâng din moși-strămoși, o traistă de melodii fermecătoare, ce te smulg din loc și te fac să bați pământul cu călcâiele, așa ca să se știe că ai fost și tu om și ai trăit și tu pe lumea asta”. Cele vreo treizeci de sate din câmpie: „Ori că s-au pornit undeva departe în lume, ori că veneau de pe undeva, au zărit largul câmpiei, și, înmărmurite de atâta frumusețe, aici au rămas”. Și de această *frumusață*, trăitorii acestui mănunchi de sate înrudite din toate punctele de vedere sunt îndrăgostiți și împătimiți.

Iar toate acele componente ale structurii etnice, sociale și morale ale romanului și ale lui Onache Cărăbuș, despre care am vorbit mai sus, au un punct de coagulare suprem – acela de neam, de *patrie* și care determină, în cele din urmă, mesajul întregii scrieri.

Cum spuneam și mai înainte, destinul lui Onache Cărăbuș plutește și se zbugiumă între două maluri ale unui singur neam, ale unui singur pământ, ale unui singur vis – de a fi cu toți împreună, de a făuri împreună, de a trăi și a muri împreună. Dezbinarea dintre frați și provoacă marea tristețe a tuturor celor, care navighează în asemenea condiții ingrate. Scenele întoarcerii protagonistului cărții din străinătăți la baștină – mai întâi, din stepele Rusiei, iar apoi din cele ale Bărăganului, transformarea peste noapte a râului Nistru, iar apoi a râului Prut în hotare despărțitoare – constituie doar o parte din exemplele,

care ilustrează această dramă și acest destin sfâșiat al tuturor celor implicați în acest sinistru spectacol. Sau, să ne amintim de întâlnirea neașteptată a celor trei ciuturenii – Mircea, Nuța și Nicu, la marginea pădurii, într-o zi de toamnă, antrenați fiind cu toții dimpreună la încărcarea carului cu răsărită. Și nu numai că erau din același sat și din aceeași generație; Nuța avusese la vremea ei multe probleme și bătaie de cap – spre care să încline dintre cei doi simpatizanți, pentru ca alegerea să cadă, în cele din urmă, pe Mircea Moraru. Toată tragedia acestor doi rivali în ale dragostei consta în faptul că ei s-au pomenit a fi, fără ca să aibă vreo atribuție personală, înrolați în armate diferite și dușmane: Mircea – ca ostaș al armatei sovietice învingătoare, iar Nicu ca ostaș al armatei române, aliate forțelor fasciste ce suferise înfrângere. Marea surpriză a acestei zguduitoare întâlniri constă în faptul că revederea între cei doi ostași se produce nu ca între învingător și învins, ci ca între doi consăteni și copământeni, legați prin sânge și destin unul de altul; de aceea despărțirea lor plină de incertitudine și durere amintește încă o dată de importanța capitală și prioritățile care îi revin băștinei și pământului natal față de circumstanțele efemere ale vieții cotidiene. „Întoarcerea la vatră, – zice Onache Cărăbuș, – trebuie plătită, oricât ar fi costat, pentru că cei ce nu se întorc riscă să rămână pentru totdeauna între două maluri, între două focuri. La urma urmei, lumea întregă nu-i decât o pustietate, dacă sufletul nu are un pic de pământ al lui, stropit cu sudoarea, cu sângele străbunilor și lăsat moștenire nouă, pentru ca și noi, când ne vom trăi veacul, să-l trecem moștenire urmașilor noștri”.

În altă ordine de idei, dar săpând la rădăcinile aceluiși ideal, Onache Cărăbuș pune în capul mesei *simțul măsurii*, singurul instrumentar civilizat, în opinia lui, capabil să ne țină în frontierele unui echilibru moral și sufletesc, demn de ceea ce se numește om, omenie și umanitate. Căci, dacă în schimbul unei minuni nemaipomenite i s-ar *cere să calce în picioare darul măsurii*, se destăinuie la un moment dat Onache Cărăbuș, – unul din cele mai mari daruri cerești, „eu zic anatema, rămân fără minune! Dacă în schimbul acelei minuni mi se cere să uit povața străbunilor – nimic prea mult, eu zic iar – anatema! mai bine fără minune. Dacă în schimbul acelei minuni mi se cere stingerea neamului, eu zic – lăsați-mă în pace...”.

Istoria și contemporaneitatea, realul și ficțiunea, narațiunea epică și viziunea poetică asupra lumii, umorul plin de tristețe și melancolie etc. se țin lanț, se intersectează și se suprapun nu numai în romanul *Povara bunătății noastre*, dar și în întreaga operă drușiană. Să ne amintim în această ordine de idei de adânc infiltrată în istoria și conștiința neamului legendara *Moldă*, care însoțește – real și imaginar – întreaga viață pământescă a lui Onache Cărăbuș,

fiind alături de el și luminându-i calea în cele mai grele situații, dar și slujind drept stâlp, drept pavăză de neclintit în dănuirea neamului.

Personajul drușian e unul din cele care, având acte de identitate în regulă: e țaran ca profesiune – ocupațiune; e moldovean de naționalitate cu viză de reședință legitimă – satul Ciutura, Câmpia Sorocii; e fondatorul unei familii obișnuite de muncitori ai pământului și de slujitori devotați ai valorilor și tradițiilor comunității etc. – în același timp e un munte de om, care acumulează în sine calități umane valabile și accesibile pentru oricine, indiferent de origini, tradiții și locul de trai. Onache Cărăbuș se manifestă la început ca o *fire de tip* crengistă, cu o percepere și apreciere a lumii interioare și exterioare de pe pozițiile omului detașat, ironic și umoristic, liber și nestingherit să-și formuleze „verdictul” în orice probleme și circumstanțe ale vieții. Căci, cu Onache Cărăbuș „Ciutura a avut de furcă mulți ani la rând. De mic copil le turna cu nemiluita, și nu era niciun chip să-i astupi gura. Deseori le potrivea atât de bine, încât vorbele lui aduceau a zicală, dar nu erau zicale pe care le știa satul, erau dintre cele de care nu se mai auzise încă”. Însă suflet neordinar fiind, el s-a dovedit a fi un suflet pururi setos de lume. Și poarta, și ușa, și sufletul îi erau veșnic deschise. „Știa șaga, știa să facă un bine altuia, știa să mulțumească atunci când i se făcea lui un bine. Era înțelegător la necazuri, săritor la nevoie, darnic de unde avea, de unde nu avea, dar ferita sfântul dacă afla într-o bună zi că marele lui prieten s-a jucat cu dânsul de-a prietenii. Atunci sufletul bătrânului Cărăbuș se tulbura ca o mare, săptămâni întregi marea ceea era numai spumă, numai vuiet”. Pentru acest Ivan Turbincă sau Dănilă Prepeleac al zilelor noastre, formele comice și vesele ale existenței intră, la scurtă vreme după aceea, în albia marilor și veșnicilor frământări ale ființei și sufletului uman, deja *la scară eminesciană*. *Țarina*, adică *patria* sau *pământul*, „era cea mai mare dragoste a lui Cărăbuș, era cel mai frumos cântec al lui, era cartea pe care o citea ca pe Evanghelie, încet, cu mare luare-aminte, cuvânt cu cuvânt. Țarina era marea lui durere, căci, cu cât mai mult se înfundau el în ea și ea în el, cu atât mai puțin îi înțelegea tainele”. Plinul de sevă umană și umor, Onache Cărăbuș se stinge fizic și filosofic, *de o manieră eminesciană*, cuprinzând în aria trăirilor sale și mesajului de rămas bun, sentimentul fericirii de a fi fost creștin și de a fi lăsat moștenire celor ce-l vor urma valori morale supreme cum sunt bunătatea, cinstea, demnitatea. *Fluturii negri*, care i-au împânzit vatra cuptorului, nu sunt în stare să-i întunece flacăra și lumina vieții, visele frumoase și lucrurile bune înfăptuite de el, Onache Cărăbuș, și de semenii săi în vremea scurtului, dar sfântului popas omenesc pe acest pământ. „Cam după miezul nopții s-a stins focul, iar pe la aprinsul zorilor s-a

stins și Onache Cărăbuș. A murit pe același scăunaș josuț, cu vâtrarul în mână, cu fața spre cuptor. Și chiar mort fiind, el mai rămânea să stea pe scăunaș și numai fruntea îi scăpătase jos pe piept, de parcă bătrânul făcea ultima încercare de a pătrunde în miezul acestei minuni – te aprinzi dintr-o nimica toată, topești o lume cu flacăra sufletului tău, dar vine un fluture negru și te stinge, te îngroapă, te duci și nu mai ești”. Acesta e sfârșitul pământesc al lutului și al materiei, întruchipate de trupul omenesc ale fiecărui trecător prin această lume. Important rămâne, în acest context evenimential, ce lasă fiecare urmașilor, celor care se vor succeda de-a lungul veacurilor și mileniiilor? Căci: „O zare rotundă de horboțică albastră, întinsuri largi, fermecătoare, o soartă grea și încercată, împovărat de propria sa bunătate – atâta primește acest fiu al pământului în ziua nașterii sale, atâta poate porunci pe patul de moarte, căci – vede unul Dumnezeu – nici mai mult n-a avut, nici mai puțin n-a vrut să aibă”.

Luarea de rămas bun de la această frumoasă și plină de păcate lume de către Onache Cărăbuș nu înseamnă însă și despărțirea autorului de personajul său îndrăgit și dorit. Pe lângă *prefața* la care ne-am referit deja, ediția romanului din 2006 mai cuprinde, cu titlul de *posfață*, eseul „Calea robilor” și poemul în proză ritmată „Păstoria cuvintelor frumoase. Din povața lui Onache Cărăbuș către nepotul său Tudorică”.

În cel dintâi, autorul continuă să aprofundeze investigațiile artistice privind istoria și spiritualitatea neamului în contextul *timpului mare* și al valorilor creștine atotcuprinzătoare, probleme abordate atât de minuțios în paginile romanului *Povara bunătății noastre*. Eseul e o replică în felul său la nota nostalgică și plină de tristețe a destinului lui Onache Cărăbuș, autorul încercând aici să analizeze cauzele adevărate ale tristelor devieri ale strămoșilor și contemporanilor noștri de la pravilă, de la obligație și datorie, de la demnitate și verticalitate de dragul intereselor meschine, în numele profitului personal și egoist. Istoria acestei sinuoase evoluții începe cu înfrângerea dacilor de către romani în urma expedițiilor militare, întreprinse de Traian împotriva lui Decebal în anii 101-106 e.n. Ca urmare, circa o jumătate de milion de daci au fost făcuți robi-prizonieri și au dispărut fără urmă din paginile istoriei. „Aceste cinci sute de mii de străbuni ai noștri, – ce s-au stins fără să fi lăsat măcar un singur cuvânt, o singură mărturie despre viața lor din străinătăți, sunt o durere a mea personală ce mă chinuie de ani de zile. Cum arătau ei la față, care era numele lor de până la căderea Daciei și cum s-au numit după tragica lor înfrângere, cui și cât or fi fost ei vânduți în târgurile de robi? Pe unde i-or fi gonit soarta, cât au rezistat pe câmpurile arse de soare ale marelui imperiu, unde și-au găsit

odihna cea de veci?” Am asimilat ceea ce e mai rău și dezastruos din moștenirea strămoșilor noștri, și ne-am dezis de multe din valorile fundamentale pe care aveam sacra datorie de a le însuși. „Dacă romanii, pe lângă vechea latină, ne-au lăsat dreptul, organizația statală și creștinismul, dacii ne-au lăsat tristețea și dezamăgirea, bănuiala că nu e dreptate pe lume, că nu vom răzbate nicăieri, nicidecum, niciunde. Robi ne naștem, robi vom muri. Oricâte eforturi vom fi depus, toate vor fi în zădar”. Autorul precizează: „Erau robi în sensul că nu aveau conștiința apartenenței unui neam”, ceea ce e o aluzie evidentă la starea de lucruri a moldovenilor noștri de azi. Lipsa de verticalitate, „compromisurile de tot felul ne-au distrus identitatea”. Abordată doar în treacăt în romanul *Povara bunătății noastre*, noțiunea de *Patrie*, în eseul „Calea robilor” capătă o descifrare clară și cuprinzătoare. *Patrie* înseamnă „vatra comună a părinților”, la sunetul de goarnă al căreia „focul învrăjbitor se stinge, ifosele, nagățul și mofurile de tot soiul sunt călcate în picioare, iar din mulțimea de interese personale se înalță, ca prin minune, un singur interes, o singură sarcină a tuturor membrilor comunității – supraviețuirea neamului. Acel hotar de lumină care se numește *Patrie* și ar fi trebuit, în anumite momente, „să ne oprească din toate nebuniile, să ne adune într-un corp comun, la noi nu funcționează.” Umblăm, zice în continuare autorul, pe băjbăite în căutarea rădăcinilor noastre etnice. „Un roman biruitor cu scut la braț și sabie la brâu, plin de aroganță, și un dac răpus ce zace sângerând la poalele lui, vor rămânea pururea pecetea sufletului nostru”. Din păcate, cu an ce trece, „romanul biruitor e tot mai departe, dacul învins vine tot mai aproape”. A storce zi de zi robul din noi, vorba lui Anton Pavlovici Cehov, a-ți iubi aproapele ca pe tine însuși, vorba sfintei Scripturi – acestea ar fi principalele pârghii de supraviețuire ca popor, ca neam. A ne înțelege unul pe altul prin limbajul comun, a ne auzi unul pe altul – „acesta este hotarul dintre sclav și omul liber”. Cei care nu vor putea depăși dezbinarea, ura, înstrăinarea întru găsierea acestui limbaj comun cu semenii, sunt sortiți să coboare, „câte patru în rând spre Dunăre”, așa cum s-a întâmplat cu strămoșii noștri dacii acum două mii de ani și ceva, și „se vor stinge definitiv în negura vremilor.” Grija numai de stăpân, de burtă și de pahar – preocuparea de bază a multora din semenii noștri – duce în aceeași direcție – spre pieire, așa cum s-a întâmplat în vechime cu strămoșii noștri dacii.

Această fulminantă lecție de istorie, morală și patriotism își află continuare și finalizare de vârf în poemul „Păstoria cuvintelor frumoase”, care se prezintă mai mult ca un *cuvânt testamentar*, adresat de către Onache Cărăbuș nepoțelului bebeluș Tudorică, sau, altfel spus – și de autorul romanului

– către actuala și viitoarele generații de cititori – cu marele îndemn de a se auzi, de a se ierta, de a se uni, de a se iubi: „Nu suntem noi, / Fiule, / De neamul nostru, / Nici latini, / Nici slavi, / Nici cu ciia, / Nici cu iștia, / Nici de dincolo, / Nici de dincoace, / De râul acela. / Patria noastră, / Fiule, / A fost / Și rămâne / Bunătatea. / Hotarele / Patriei noastre, / Dinspre nord / Și dinspre sud, / Dinspre est / Și dinspre vest, / Se numesc / Credință, / Răbdare, / Tăcere, / Iubire”. *Țărișoara* noastră nu a moștenit nici *cețăți puternice*, nici *comori subterane*, nici *hotare stabile*, nici *ieșire la mare, la munte sau în lume*; ceea ce avem noi mai scump, mai de preț și mai demn – e comoara de cuvinte, „Nemaipomenit / De frumoase, / care ne ajută / Să rămânem în picioare, / Să ne păstrăm / Fața / Și duhul, / Credința / Și neamul”.

Privit prin prisma celor patru stihii ale naturii: *Focul, Aerul, Apa și Pământul* și prin lentila celor cinci simțiri ale omului: *Văzul, Auzul, Mirosul, Gustul și Pipăitul* – romanul ***Povara bunătății noastre***, ca și întreaga operă druțiană, se încadrează perfect în legile existenței ființei umane raportate nu numai la istoria propriu zisă a individului și civilizațiilor, dar și la întinsurile nemărginite ale cosmosului, ale universului. Cei trei stâlpi pe care se sprijină neamul – pământul, istoria și limba – sunt de neconceput în afara tuturor componentelor naturale și istorice ale stăpânilor și robilor acestei lumi. Numai în acest context, al salvării *Casei omenirii*, poate fi salvată de pieire *Casa națiunii*, prezentul și viitorul ei. În acest context și oximoronul *Povara bunătății noastre*, despre care am vorbit până acum, raportat la creația lui Ion Druță în ansamblu, ar putea să aibă și alte conotații și semnificații, cum ar fi, de exemplu: *Povara demnității noastre, Povara dăinuirii noastre, Povara înălțării noastre, Povara coborârii noastre* etc.

Dimensiunile cosmice ale creației druțiene se intersectează permanent cu cele ale naturii și ale minunilor pământului, ale firii. Dintre pomii fructiferi și arborii câmpiei și dealurilor sorocene, cei mai preferați de scriitorul Ion Druță, sunt *nucul, cireșul și stejarul*. Și asta se explică în primul rând prin faptul că aceste minuni unice ale naturii reprezintă în totalitatea lor imaginea rotunjită, finită a întregului: *rădăcinile* adânci și hrănitoare; *tulpinile* cu lemnul lor tare și durabil, destinat construcției și făuririi; *frunzele (fructele)* cu gustul, mirosul, aroma și frumusețea lor renăscătoare. *Frunze de dor, aromă de gutui, gust și miros amar de pelin* – sunt doar câteva exemple de participare efectivă a elementelor naturii la crearea simbolisticii și anturajului omului cu atributele lui spirituale, morale și sociale fundamentale. „Cu inima și sufletul

veșnic în căutarea frumosului, – mărturisește undeva autorul, – moldovenii au dus până la apogeul dragostea lor pentru vatra străbună. Însuși simbolul vitalității pământului – frunza verde – a devenit refrenul tuturor cântecelor populare”. Și vorba nu e numai despre romanul-sinteză ***Povara bunătății noastre***. Să ne amintim, în această ordine de idei, de nuvelele „Bătrânețe haine grele”, „Șoapte de nuc”, „Sania”, „Grădina”, „Malul de piatră”, de romanele și povestirile „Frunze de dor”, „Ultima lună de toamnă”, „Biserica albă”, „Păsările tinereții noastre”, „Clopotnița” și multe altele pentru a ne da seama cât de importantă este simbolistica naturii în creația druțiană privită în ansamblu.

Cu trecerea anilor simbolul rădăcinilor, începuturilor, genezei neamului, ca și a propriului *eu*, nu se îndepărtează, ci devine și mai aproape. Mărturie ne stau creațiile artistice și publicistice de ultimă oră – „Nunta melodiilor pe coardele destinului” și „Satele mele de baștină” – în care amintirile din copilărie și imaginea baștinei se află în centrul atenției autorului. „Revin la chipul bătrânelor noastre sate, – notează autorul. – Nu de alta, dar chinul, osteneala, suferințele celei lumi mai zace și azi în oasele mele, trezindu-mă în puterea nopții și întrebându-mă, pentru ce soarta a fost atât de cruntă, atât de nemiloasă cu noi?” Marea dramă și bucuriile triste ale generației interbelice și a celei din primii ani postbelici (al doilea război mondial) au fost secundate de cele mai frumoase și sfâșietoare melodii ale timpului: *Mama Radului, Căzăcelul săpător de fântâni, Katiușa, Bătrânul Cobzar, Ana Lugojana, Vstavai strana ogromnaia, Vagabondul siberian*, vârf la toate făcându-le celebra romanță „*A ruginit frunza din vie / Și rândunelele-au plecat. / Pustii sunt dealuri și câmpii, / Pustii sunt horele din sat*”. Alternanța melodiilor atât de diverse și atât de zbuciumate, sugerează sau, mai bine zis, punctează traiectoria destinului dramatic al tuturor celorla, cărora soarta le-a încredințat anume această secvență din istoria neamului. Dorul de omenie și tristețea după clipele pierdute în zadar – se remarcă drept trăsături fundamentale ale scrisului druțian. Mesajul definitoriu al creației druțiene nu e nici optimist, nici pesimist – ci e unul integral realist, umanist, sprijinit pe temeliile trecutului național și universal, dar cu antenele orientate spre un viitor al binelui, al frumosului și armoniei dintre cei care locuiesc în propria casă, în casa colectivă a neamului sau în casa fără îngrădiri și impedimente – a lumii.

Așadar, grație și reflecțiilor din eseurile complementare, pomenite mai sus, oximoronul *povara bunătății noastre* se impune în mod deosebit nu numai ca titlu de roman, plin de semnificații și simboluri, dar și ca emblemă strălucită a întregii creații druțiene.